

Секція 2

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
ОСОБИСТОСТІ У СУСПІЛЬНОМУ ПОВСЯКДЕННІ****АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ
ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ**

ПАНОК В.Г.

Copyright © 2013

У наш час важко назвати професію, що була б більш популярною за професію практичного психолога, психотерапевта, психолога-консультанта. Інтенсивний розвиток психологічних служб в кінці минулого на початку поточного століття у нашій країні породив величезну кількість вищих навчальних закладів і кафедр, що здійснюють професійну підготовку спеціалістів психологічного профілю.

Проблемам професійної підготовки практичних психологів в умовах ВНЗ та підвищенню їх кваліфікації присвячено доволі багато робіт (О.Ф. Бондаренко, Ж.П. Вірна, О.П. Саннікова, В.А. Семиченко, Н.Ф. Шевченко, Н.В. Чепеева, Ю.М. Швалб, Т.С. Яценко та ін..). Кожна авторська концепція робить свій вагомий внесок і розкриває суттєві аспекти бачення проблеми та шляхи її вирішення. Якщо спробувати систематизувати підходи до змісту і методів професійної підготовки практичних психологів, то можна виокремити три головні лінії. Перша – розвиток і формування професійних знань, умінь і навичок. Друга – формування професійної мотивації, професійної позиції та (або) професійної спрямованості, ставлення до професії і умов її здійснення. Третя – формування особистісних рис і якостей, що забезпечують успішність професійної діяльності – компетенцій, які інтегруються у таку якість як соціальна компетентність.

1. Розглянемо окремо деякі аспекти змісту професійної підготовки практичних психологів. На наш погляд вона має бути трирівневою (*див. табл.*).

Загальногуманітарна і загальнотеоретична підготовка (перший рівень) може здійснюватися традиційними лекційно-семінарськими методами. Структура навчальних курсів, їхній зміст теж можуть бути традиційними: історія культури, релігієзнавство, загальна, соціальна, експериментальна, вікова психологія і т.п.

На цьому рівні у навчальній діяльності важливо запровадити “випадковий” підхід (case study) до викладання і засвоєння навчального матеріалу [1, 3, 4, 5]. Він може бути реалізований через літературні, художні та інші ілюстрації. До слова сказати, у старих підручниках психології такий метод застосовувався доволі широко і, на наш погляд, був надзвичайно ефективним. Такий матеріал може видатися простою ілюстрацією, але це не зовсім так. Цитати з художніх творів відомих письменників, картини відомих малярів тощо є, як правило, цілісним відображенням актуальної життєвої ситуації людини та її життєвої проблематики. Для майбутнього практичного психолога ця цілісність життєвої ситуації клієнта є найважливішою у його професійному зростанні.

Другий рівень – вивчення теоретичних і методичних засад та конкретного напрямку практичної (прикладної) психології, – педагогічна, політична, інженерна, авіаційна, юридична, психологія управління, психологія виховання та ін. На цьому рівні має відбуватися прикладання загальнопсихологічних знань до діяльності людини у певній сфері, їх синтез довкола конкретних проблем, що існують у даній сфері суспільної практики. У цьому процесі, на наш погляд, якраз і формується “психологічний світогляд”. Він у першу чергу передбачає практичні заняття й проходження практики; вивчення структури обраного напрямку, спеціалізацій, що існують у його межах. Одним із методів проведення практичних занять тут може бути групове обговорення і розв’язання конкретних ситуацій з психологічної практики – навчальні семінари. У багатьох західних підручниках та іншій методичній літературі великого значення надається саме цій формі професійної підготовки майбутніх психологів.

Основною формою навчальної діяльності на цьому рівні має бути семінар. Саме він, на нашу думку, може повною мірою забезпечити формування “психологічного світогляду” майбутніх спеціалістів, *синтезувати* розрізнені знання наукової психології у єдину систему уявлень, образів, моделей і концепцій. Розвиткові знань аспектів особистості психолога також сприятимуть виробнича практика, написання аналітичних звітів, актів

Зміст, форми, та результати підготовки практичних психологів

Рівні	Зміст навчання	Спосіб організації навчального матеріалу	Основні форми навчальної діяльності	Форми та зміст практики	Основні результати навчання
I	Основи наукової психології та її галузі	Аналітично-статистичний; основна одиниця - науковий факт, закон, наукова концепція як система поглядів	Лекційно-лабораторна; самостійна робота з першоджерелами; науково-дослідна робота	Монологічна (спостереження, аналіз); науково-дослідна; педагогічна (асистентська)	Система наукових знань; гуманістична спрямованість особистості; професійна мотивація; навички дослідної роботи
II	Основи прикладної психології; освоєння одного з її напрямів; методики роботи в обраному напрямі	Структурно-синтетичний; категорії: життєва проблема, життєвий шлях, життєва перспектива особистості клієнта	Семінари, дискусії, тренінги, обговорення реальних випадків з практики надання психологічної допомоги	Ознайомлювальна; участь у роботі практичного психолога (спостереження); супервізія; інтервізія	Знання теоретичних основ практичної психології та її окремого напрямку; професійно важливі риси особистості та навички професіонала
III	Опанування основними технологіями роботи в одному з напрямів психологічної практики	Індивідуально-типологічний; одиниця - випадок, життєва ситуація, життєва проблема клієнта	Аналітично-практичні: практична робота, семінар з аналізу практичного досвіду, професійна рефлексія та ін.	Практична робота під керівництвом спеціаліста (ординатура); супервізія	Володіння основними технологіями в одному з напрямів діяльності. Соціальна компетентність. Деонтологія

експертизи, довідок та ін., оскільки дозволять здійснити такий синтез через здійснення реальної професійної діяльності.

Третій рівень – це рівень психологічної практики (ординатури, стажування), час оволодіння основними технологіями у межах обраної спеціалізації. Основною формою навчання тут вбачається аналітично-практична: семінари, аналіз досвіду роботи, тренінги, обмін досвідом. Особливою умовою успішної підготовки спеціалістів у ВНЗ є самостійна і практична робота студентів. Не практичні заняття як елемент навчання, а психологічна практика [5] як основа навчання, як головна умова підготовки спеціалістів. Очевидно, тут доцільно організувати монологічну практику, ввести стажування, а можливо й ординатуру.

Поділ психологічної освіти на рівні зовсім не означає, що практична підготовка, проходження студентами практики мають відбуватися на третьому або другому рівні. Практична і самостійна робота повинна починатися з перших днів навчання і завершуватися з одержанням диплома (кваліфікації). Важливо, щоб формування навичок практичної роботи було узгоджено з набуттям теоретичних знань.

З огляду на вищесказане цілком логічно поділити професійну психологічну освіту на теоретичні та практичні компоненти. Зрозуміло, що має бути різниця у співвідношенні цих компонентів між освітою психологів-викладачів, психологів-дослідників і практичних психологів. Більше того, така різниця має бути і в межах практичної психології – залежно від спеціалізації, яку опановують майбутні фахівці.

Наведені тут аргументи і підходи до вирішення численних проблем, що існують зараз у професійній підготовці практичних психологів, розглядаються нами як основа для дискусії результатом якої має стати спільне бачення професійною спільнотою змісту, форм і методів підготовки практичних психологів в умовах вищого навчального закладу.

1. Бондаренко А. Ф. Психологическая помощь: теория и практика / А. Ф. Бондаренко. – изд. 4-е, доп. – К. : Освіта України, 2007. – 332 с.

2. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури / С. Д. Максименко. – К. : Наук. думка, 1998. – 226 с.

3. Науково-методичні засади діяльності психологічної служби : навч. метод. в 2 т. / [За ред. В. Г. Панка, І. І. Цушка]. – К. : Ніка-центр, 2005. – Т.1. – 328 с. ; 2005. – Т. 2. – 284 с.

4. Основи практичної психології: підручник для студ. ВНЗ / [В. Г. Панок, Т. М. Титаренко, Н. В. Чепелєва та ін.]. – 3 вид., стер. – К. : Либідь, 2006. – 536 с.

5. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика : навч. посіб. / Т. С. Яценко. – К. : Вища школа, 2006. – 382 с.